

שכר לא היו. ואילו מחמת הגמ' משמע דלשמואל היו שומר שכר בלא טעמא דר' ינחק, דהא הגמ' רוצה לאוקמי פלוגמיהו דרבי אליעזר ורבי עקיבא בדשמואל, קודם שידע מר' ינחק, וכן כתבו החוס' דלשמואל היו שומר שכר אפי' למאי דפסקין כרבה. ואפשר לומר לפי הנ"ל שלקח המשכון כדי שלא ישמטו שביעים, כההיא הנאה היו שומר שכר. ואף שכתבו חוס' דבהאי הנאה דתפוס אזוי לא היו שומר שכר, דאין מריח בהלוואה, דהא אם לא הלווה לא היה צריך למשכון, דבאמת הא גופא טעמא בעי, שמכיון שהתורה חייבה להמלווה להלוות, דיש עליו מזה דאם כסף תלווה, א"כ יש לו הנאה במשכון, שהרי ע"כ צריך להלוות לו משום המלווה. אולם י"ל שאין עליו המלווה להלוות בלא משכון, כיון שירא שמא הלווה לא יפרע לו. אבל בשמיטה שמחייב להלוות אפי' אם יודע ששביעים ישמטו כמפורש בתורה פן יהיה דבר וכו' בליעל לאמר וגו', א"כ בלוקח המשכון שעי"כ לא ישמט, י"ל דנחשז הנאה.

אמנם זה יחא בקמא דמגלל, דודאי לא לקחו בתורת בטחון על המעות רק שלא ישמט, אבל בלוקח נסכא למשכון, דיש לומר שלוקחו לבטחון על המעות, א"כ בלא הנסכא לא היה צריך להלוות, א"כ שוב ליכא הנאה במה שאינו משמט, כיון שא"כ להלוות לו בלא המשכון.

והנה בחוס' (ד"ה מחימין) כתבו דנגד שזו המשכון היו כפירש וכו' וש"ך סי' ע"ב כתב דבהאי הנאה דתפס ליה אזוי, אף דלא היו מטעם זה שומר שכר, מכל מקום היו כדפירש מטעם זה, וזה דוחק. אך נראה כיון דידעו לשיעבודו, אף דלא אמר לא יהא לך פרעון אלא מזה, היו כאלו פירש שאם יפסיד המשכון בגרמתו לא יגבה ממקום אחר וממילא כיון דלא שמר מגיבה ואצידה היו כאלו הפסיד שיעבודו, ודו"ק.

המשכון על כל החוב, ממילא כשנאבד המשכון אין צריך לפרוע לו כלום, כיון שאין שום חיוב על הלווה רק לפדות המשכון. ומה שאמרינן דעת המלווה כן, הוא באמת מחמת שאומר סחם שלוקח המשכון על החוב ולכך לא אמרינן דהוי אומדנא דלא לקחו רק נגד שזו, ד"ל דלהכי לקחו על כל החוב, כדי שלא יהיה משמט כלום מן החוב, כדאמרינן לקמן לשמואל אע"ג דלא שיהא אלא פלגא אינו משמט.

ובזה יש להבין דברי החוס' שם ד"ה אבל שכתבו אליבא דרש"י, אבל בקמא ונסכא אמרינן דהקמא קיבל למשכון והנסכא לפרעון, היינו דאמרינן למה קיבל כלל הקמא, ע"כ כדי שלא יהא משמט, והנסכא קיבל שאם יצטרך למעות קודם שמיטה יוכל להפרע מהנסכא כפי שזויה, והשאר לא ישמט כיון שיש ע"ז הקמא. אבל בשקיצול רק נסכא, אמרינן שקיצול למשכון על כל החוב, כיון שאומר סחם שמקבלו למשכון, וכדי שלא ישמט כנ"ל.

ובזה יחא דברי רש"י ז"ל שפירש על חי' הגמ' מחימין כדפירש שאינו מקבלו אלא באחריות דמים בשווי. דלכאורה מילת אחריות דמים שפת יתר הוא. אולם להנ"ל יחא, דהא משמע במחני' דעיקר הטענה היה על השווי בעת אצידה. דבישר החוב צוודאי אינו חייב רק על השווי בשעת אצידה, ממילא צרישא קאי ג"כ על שעת אצידה, ובאם אמר המלווה שמקבל עליו בשווי והיה שיהא בשעת הלוואה יופר משעת אצידה, היה צריך לשלם בשעת הלוואה. ולכך כתב רש"י מילת אחריות דמים, היינו שצריך לשלם רק בשעת אצידה. ובאמת דמזון מהנ"ל יחא ג"כ כאן בזה.

אולם יש לעיין למה היו לשמואל שומר שכר, דאם נאמר שאין על הלווה חיוב רק לפדות המשכון, א"כ אפי' נאנסה יהיה הלווה פטור מלשלם, וע"כ מוכרח לומר דאם נאבד בענין שהמלווה פטור, היו כמחזיר המשכון ללווה, א"כ גם שומר

סימן לה

תוספת לסוגיא דמצוות צריכות כוונה

מחידושי מו"ר הרב נ"י כחברו וכלשונו

לבתר דחק, כי קא חקע באיסורא קא חקע. וצריך להבין מה דעתו של ר"י.

ונל"ע ליישב הכל בדרך נכון, אשר הכל בחדא מחתא מחינהו. דהנה במס' ב"ב (דף קמ"ב ב') אמרינן בגר שמת והניח אשתו מעוברת והחזיק אחר בנכסים, לא קנה אף שהפילה אחר"כ, מ"מ כיון שזשעת הקנין לא הייתה דעת שלימה לקנות, דשמא לא תפיל, ולא היו כוונה לקנות. ומוכח מזה דהיכא דבעי כוונה, לא מועיל כוונה על הספק, וצריך להיות כוונה על הודאי. וממילא למ"ד מלוות צריכות כוונה, אף דימא דסוף תקיעה בלא מחילת תקיעה מהני, מ"מ מחילת תקיעה בלא סוף תקיעה לא מהני, כיון דבמחילה קודם שיעור לא ידע עדיין שיוגמר עכ"פ עד שיהיה שיעור תקיעה, ובציר ליה כוונה, כיון שהי' עדיין בספק אלא שמה לא יוגמר, ואין כאן אפי' מחילת המלווה כלל בלא שיגמרנה, וכשיגמר נעשה למפרע החלתו למלווה ואז היה בספק אלא דשמא לא

א. ראש השנה כ"ז ע"א צרש"י ד"ה וממילא, דמה לי סוף בלא מחילה, ומה לי מחילה בלא סוף. ומפרש רש"י ז"ל דמשום דבעי לאוודאי אחריותו, דייק לה הך דיוקא ע"ש. והוא תמוה מאי בעי רש"י בזה, והלא הגמ' מוכרחת לסיים הך דמחילת תקיעה בלא סוף נמי יא, דאל"כ לא הוי שייך להקשות מיסלק ליה בתרתי וכמבואר שם. ועוד קשה במשנה הפוקע למוך הצור או למוך הדות אם קול שופר שמע יא ואם קול הצרה שמע לא יא. וכן בעובר אחורי בהכ"ס וכו' אם כיוון לבו יא וכו'. זה פלא מאי שייכות זל"ו, ומאי וכן. ובאמת שהחיו"ע מוחק מילת וכן. אבל זה קשה מאוד למחוק מינה מהמשנה. ועוד דלהלן בדף כ"ט, א' למימרא דסבר רבה שמע סוף תקיעה בלא מחילת תקיעה יא וכו'. ופירש"י ה"ג למימרא דסבר רבא וכו'. וצריך להבין מאי בעי רש"י ז"ל בזה. ועוד שם, אר"י בשופר של עולה לא יתקע ואם חקע יא, ולבסוף מתקין לה רבא אימת מעל

לבו לא יא, דשם ובחוקע לחוך הצור ג"כ משום דלא כיון לכו
הוא. וזוה נראה להבין מה היה בדעמו של ר"י, דהנה עכ"ל
דמייירי נאין לו שופר אחר דל"כ לא היה מחשב הנאה, כיון
שיש לו אחר לחוקע זו. [ועי' בשע"מ ובמפרשים אחרונים].
וקשה לפי"ו יבא עשה דתקיעת שופר ודחה ל"ת דנהנה מן
ההקדש [ועי' בטעם המלך]. ולפי ה"ל יחא, ד"ל דר"י סובר
כמ"ד מ"כ, וא"כ בתחילת תקיעה אין כאן כונה ודאית וכנ"ל,
רק יוצא בסוף תקיעה דלאו הו' כוונה ודאית, וא"כ בעידנא
דמיעקר הלאו דהיינו מיד בתחילת תקיעה דעכ"פ הוא נהנה
מן ההקדש, דאי לא הו' תחילת תקיעה לא הו' סוף תקיעה,
ונהנה מיקרי, ולא מקיים העשה עד סוף תקיעה כנ"ל.

אכ"ן לפמ"ש הרשב"א דלכך אין העשה דוחה הלאו רק היכי
דבעידנא דקא מיעקר הלאו מקיים העשה, דאם יעקר
הלאו קודם קיום העשה איכא למיחש שמה לבסוף לא יקיים
העשה, ונמצא עוקר הלאו בכדי. וא"כ צידון דידן דאם
לא יגמר העשה לא יעבור כלום על הלאו, שהרי לא יהיה
הנאה כלל כיון שלא יא' זו. אך י"ל דהראשונים (ברא"ש
שלי יומא) הקשו אהא דקיי"ל דשוחטין בשבת עבור חולה
שיש בו סכנה, דנאכלנו נבילה, וסירנו דנבילה תמורה שכן עובר
על כל כזית וכזית. מוכח מזה דאיסור שעובר עליו הרבה
פעמים תמור. וא"כ ה"נ כיון דהלאו עובר בין בתחילת תקיעה
בין בסוף תקיעה, ועשה לא מקיים רק בסוף תקיעה, אין
העשה יכול לדחות הלאו שחמור מתחת שעובר עליו בכל פעם
וכנ"ל. אך זה יחא בשלמים, אבל בעולה כיון דמעל נפקא
לחולין, ולא עבר על הלאו אחר שמעל, ומו לא הו' איסור
שעובר עליו בכל פעם, ושפיר אמרינן עדל"ת. ורצא לשיטתו
דס"ל מצוות א"כ ל"ש כל ה"ל, ושפיר קמקשה, דזק היטב.

יגמר. ולי"ד לכל המצוות שיש להם המשך זמן, כגון אכילה
מנה וכדומה, דשם אין התחלת המצוה תליא במה שגומרה,
דסוף סוף גם בהתחלת האכילה ביום מקיים המצוה, אלא
שאין המצוה נגמרת עד שיגמר האכילה, אבל הכא מקודם
שיעור התקיעה, אין כאן התחלה כלל, לכך תלוי במה שיגמר
המצוה, ואז למפרע גם ההתחלה הוא מהמצוה. אבל עכ"פ
כוונתו היה לבסוף, וא"כ קשה מאי פסיקא להגמ' דממילא
תחילת תקיעה נמי מהני, הא יש לחלק כנ"ל. לכך פירש"י הכי
גרסינן למימרא דסבר רבא וכו' ולא גרסינן רבה. דרצא לשיטתו
דסבר מצוות אין צריכות כוונה, דס"ל החוקע לשיר יא, שפיר
אין לחלק כנ"ל. וכן י"ל לעיל בדף כ"ו, אי דסתמא דגמ'
ס"ל להלכה מנא"כ. ולכך שפיר דייק דממילא תחילת תקיעה
בלא סוף תקיעה נמי מהני וכנ"ל. ולכך היה קשה לרש"י הוא
גופה קשיא דל"ל להגמ' לסיים כן, וממילא תחילת תקיעה בלא
סוף נמי מהני, מטעם דמצוות א"כ, הלא אף אי נימא בעלמא
דמחילה בלא סוף לא מהני מטעם ה"ל דמנ"כ, וכאן הו' כוונה
על הסוף כנ"ל, מ"מ הכא במשך בשניה הרי יש כוונה ודאית,
דהא ידע שעכ"פ יגמר התקיעה ויהיה סוף תקיעה, ושיעור
תקיעה יש, לכך פירש"י ומשום דבעי לאומרי מתרווייהו דייק
לה להך דיוקא.

והנה הגמ' הוכיחה דתחילת תקיעה בלא סוף לא מהני,
ממחני' דאם קול הצרה שמע לא יא, ואמאי ליפוק
בתחילת תקיעה מקמי דליערצב קלא, וע"כ דתחילת תקיעה
בלא סוף תקיעה לא מהני. והנה למ"ד מצוות א"כ, י"ל
דמש"ה לא מהני תחילת תקיעה בלא סוף, משום דהו' כוונה
על הספק, ולעולם סוף תקיעה בלא תחילה מהני, ושפיר
קמי' במחני' וכן מי שהיה עובר אחרי צהנ"ס אס לא כיון

סימן לו

בסוגיא דנכרי שהלוח וחמץ של אחרים

חידושים מקובצים

החמץ נאסר בהנאה, ואין לו צורך בהארכת הזמן, מ"מ הרי
אין יכול לכופו להפרע כיון שמתחלה היה הזמן לעוצמו
ושזב לא מיקרי צידו לפדומו, דשמא לא יתראה הגוי. וזה נכון
ודפח"ת.

ב. דף כ"ט. אמר רב אחא בר יעקב לעולם ר' יהודה
היא יליף שאור דאכילה משאור דרביה וכו',
אף שאור דאכילה שך אי אמה אוכל אבל אמה אוכל של
אחרים ושל גבוי. והקשה האור חדש, דא"כ איך יליף ר"י
דאין ביעור חמץ אלא שריפה בק"ו מותר, הא איכא למיפטר
מה לנוסר שכן אסור בשל אחרים, תאמר בחמץ שמוסר בשל
אחרים. ושמעתי ליישב בשם הגאון החריף הנורא מ"ה משולם
מטיסמנין בעה"מ ס' אגרא רמא. דהתוס' הקשו האין משכחת
חמץ של אחרים, אס נתן לו העכו"ם הרי נעשה שלו, ואי
גזל מהעכו"ם הרי חייב באחריותו, ולא גרע מחמץ שקבל
עליו אחריות דהו' בשלו, עי"ש בתוס' ד"ה צדן. וי"ל דהנה
הרמב"ם בה"ל חמץ (פ"א ה"ג) פסק דהקונה חמץ בפסח
עובר בצ"י ומלקין אותו. וא"כ יחא דלעולם בשגזל, ומ"מ הרי

א. פסחים ל', ב'. נכרי שהלוח לישראל על חמצו אחר
הפסח מותר בהנאה. והקשה הר"ן
וא"ת כיון דצידו לפדומו אמאי לא תשוב כחמץ של ישראל
כדאמרינן גבי חלה מגו דאי בעי מיחשיל עליה כדידיה דמיא
לעבור עליה צבל יראה וכדאיתא פרק אלו עובדין (מ"ו,
ב') עכ"ל. ושמעתי ממר"ר הרה"ג ג"י אבד"ק בייאלי ליישב
בשם הרב הגדול מר"ה דוד מפיעטקוב (תלמיד היהודי
הקדוש מפרשיסחא), דהנה יש לומר דמייירי שנפסק עדיין
הוא תוך זמנו, ואף דהלוח הרי יכול לשלם למלוה אף בתוך
זמנו אפי' בע"כ, ושזב א"כ צידו לפדומו, אך י"ל דהנה
הב"ח [נס' ע"ד אות ב'] כתב [ומובא ג"כ בש"ך סי' ע"ד
סק"ו] דהיכי שהזמן נעשה לעוצם המלוה אף שאח"כ אין
להמלוה שום חילוק אימת יפרע לו, מ"מ אין הלוח יכול לכופו
לקבל ממנו החוב תוך זמנו. וא"כ י"ל גם כאן הרי הזמן
היה לעוצם הגוי המלוה, שיהיה בפסח תוך זמנו ולא יהיה
צידו לפדומו, ויהיה מותר בהנאה ויהיה לו ממה להפרע. ואף
שאם באמת ישלם לו הרי אין להגוי שום פסידא אס יהיה